

Особливості кельтського християнства та вплив на Церкву в Східній Європі в епоху Середньовіччя

Багатотисячолітня історія християнства в Європі залишила багато білих плям для дослідників 21 століття. Одна з них кельтське християнство в Європі в епоху Середньовіччя, що ми знаємо про нього: в фольклорі кельти – це чарівні друїди, які варять зілля, філіди, які в піснях звеличують могутність своїх королів і військ.

Записи католицьких істориків розповідають про кельтів як про войовничих варварів, які були до крайнощів несвідченими, неотесаними і не усвідомлювали, що таке дипломатія. За їх словами вони лише й займалися вереницею незлічних походів, грабунків та, в результаті, вічних святкувань.

Причому така «любов» папського двору до цих народностей, після прийняття ними християнства, тільки збільшилася. Але цьому є свої логічні пояснення про, які буде зазначено нижче.

Насамперед в даній роботі буде розглянуто феномен кельтів, які ніколи не маючи єдиного централізованого апарату влади, регулярної армії, валюти, мови і ще багато чого, змогли захопити і втримувати упродовж декількох століть землі від північних куточків Великобританії до Галичини на Західній Україні і навіть далі. Вони не просто протистояли Вічному місту, вони стали тими, хто приклав руку до падіння Римської імперії.

Кельти, гали, гельвети, галати, їх називають по різному. Але звідки вони, яке їх походження і становлення як союзу родових племен? Існує чимала низка теорій походження кельтів, які відповідають на дані питання і наша ціль співставити їх і

вибрати найоптимальнішу.

Також ми прослідкуємо напрямки та етапи поширення та розселення кельтів в Європі в проміжку часу між раннім Середньовіччям приблизно до 11 століття. Нас не так цікавлять походи, дати битв, імена полководців та завойовані території як історико-культурний вплив кельтів на захоплених територіях, їхній відбиток на сторінках історії Середньовічних дежав Європи, зокрема релігійний відбиток.

Тут ми не будемо багато часу приділяти дохристиянським віруванням кельтів, а майже одразу дослідимо витoki кельтського християнства. Розглянемо основні традиції, соціо-культурний фон, в якій християнство було прийняте і зрощувалось кельтами.

Також приділимо увагу основним місіонерам-поширювачам християнства серед кельтів, етапам становлення віровчення та основним доктринальним темам, як і досліджували середньвічні кельтські богослови.

Важливо також зазначити історію розвитку теологічних та соціально-політичних зв'язків Римо-Католицької церкви і кельтського християнства, розглянути розбіжності доктринального вчення, літургії, відношення до передання та рішень Вселенських соборів, а головне до визнання влади понтифіка як намісника Ісуса Христа на землі.

Ми побачимо чи зберегли кельтські християни віру батьків передану від апостолів Христа чистою і незаплямованою твердження яких істориків середньовіччя є іситиними: католицьких, які стверджували, що християнство кельтів було дуже змішане з релігійними культурами і віруваннями їх язичницьких предків? Чи можливо ісіна у кельтських дослідників, які стверджують, що зберегли доктринальну єдність, гармонійність і чистоту?

Який вплив залишили ці так звані неотесані розкидані племена на освіту та науку в Європі? Який внесок вони зробили в

заснування знаменитих університетів та богословських шкіл? Чи були вони передвісниками Реформаційних течій в Європі ще за часів тік званого темного Середньовіччя? І що спільного у кельтів Середніх віків з віруваннями християн на Русі, і ще більше, що спільного з сучасними християнами. Ціль даної роботи відповісти на зазначені вище питання.

РОЗДІЛ 1. Основні елементи етногенезу кельтів

ТЕОРІЇ ПОХОДЖЕННЯ КЕЛЬТІВ

Кельти – народ, відомий античним авторам, у V- I ст. до н. е. розселявся від Ірландії і Британії до Іспанії, Франції, Словаччини, Карпат і Дунаю. Кельтська мова (яка колись становила одне ціле з давніми італійськими мовами) належала до індоєвропейської мовної сім'ї. [13, с.105].

Ми розуміємо під словом “кельти” різні місцеві народи північно-західної Європи, колонізовані, за винятком ірландців, Римом, і тому “відрізані” кордонами Римської імперії від “німецьких” племен, що жили на схід від Рейну і на північ від Дунаю.

Кельтська цивілізація сформувалася близько 700 р. До н.е. е. на території нинішньої Австрії – так звана Гальштатської культура. Головним її багатством була сіль, яку населення обмінювати на різні товари у греків та етрусків. Близько 500 р. До н.е., на початок періоду Латен, острівці кельтської цивілізації з'явилися на північному сході Франції і в середній течії Рейну.

Незабаром після цього кельтські племена прийшли в рух. Вони вторглися на Аппеннінській півострів, вибили етрусків з долини річки По, в п'ятому столітті до н.е. заснували місто Мілан і в 390 р. до н.е. е. розграбували Рим. Їх вплив досягло найвищих меж приблизно до 260 р. до н.е.; і їх вважали одним з трьох найбільших варварських народів Європи, поряд зі скіфами і персами.

З сьомого століття до нашої ери кельти почали освоювати Галію, де, починаючи з третього століття, вони вели під римським впливом напівосілий спосіб життя в містах і почали торгувати, подорожуючи по всій Європі, купуючи, продаючи, а нерідко і просто відбираючи товари.

У шостому столітті до нової ери і в окремі періоди після кельти заселили Британію, в третьому – частину Іспанії. Тоді ж вони колонізували узбережжі Далмації (частина території, до недавнього часу займану Югославією), Фракію (сучасна Болгарія) і частина Малої Азії, де стали відомі як галати.

«Страбон повідомляє, що кельти відрізнялися запальністю, відвагою, готовністю в будь-який момент вступити в сутичку, і аж ніяк не були такими вже неотесаними і грубими (Страбон, XII. 5). Під ім'ям галатів вони служили в якості найманців, наприклад, у сицилійського тирана Діонісія Сіракузького (початок п'ятого століття до нової ери), у македонців, в тому числі і Олександра Великого (336-323 рр. до н. е.), і, пізніше, у Ганнібала (247-182 рр. до н.е.)» [15, с. 64].

За свідченням римського імператора Юлія Цезаря (I ст. н. е.), кельтів римляни називали галлами – від назви півнів (Galli), які мали у цього народу культовий характер. Греки йменували кельтів приблизно так само – галати.

Побутує думка, що ім'я галли було самоназвою кельтів-русинів. Прибічники цієї версії, зокрема, привертають увагу до відповідних топонімів, поширених у місцях проживання галлів:

- Україна: село Гали (Волинь), місто Галич, край Галичина; стародавнє місто в гирлі Дніпра Гілея;
- Румунія: місто-порт Галац;
- Іспанія: край Галіція;
- Португалія: «порт галлів»;
- стародавні назви країн у Малій Азії, Іспанії, Франції: Галатія, Галлія тощо.

Кельтська Русь у Галлії (Франція) мала свою державність ще до

нашої ери і називалася Ruthena Civitas. Отже, на переконання дослідника, русини – одне з кельтських племен, що вело таке само суспільно-політичне життя, як і всі кельти. Суспільство Кельтської Русі в Галії було поділено на друїдів (релігійно-духовний стан), кінників (військово-політичний стан) і плебс (простий люд) [15, с.76].

РОЗСЕЛЕННЯ КЕЛЬТІВ У ЄВРОПІ

Як пише С. Шелухін, у часи Аттіли (V ст. н. е.) кельти-русини були змушені переселитися до римської провінції Норік, котра розташовувалась у районі сучасної Австрії (Зальцбург).

У ці само часи кельти-русини поселяються у Придунайщині, Панонії та Приадриатиці, посилюються за рахунок шлюбу зі слов'янськими племенами адриатичної слов'янської раси (до якої, на його думку, належали й анти) і продовжують свою міграцію в пониззя Дунаю. Згодом (у VII-VIII ст. н. е.) вони доходять до Азовського моря, перетинають річку Дон й утворюють на Таманському півострові державу Тмутаракань або Чорноморську Русь.

Враховуючи, що археологи фіксують появу кельтських поселень на території сучасної України (село Бовшів на Івано-Франківщині, місто Мукачеве на Закарпатті, село Залісся на Київщині, село Парутіне/Троя/Ольвія на Миколаївщині) починаючи з III тисячоліття до н. е., ця версія видається найбільш правдоподібною. Вражає й широка географія кельтських поселень: Західна, Центральна і Південна Україна, що свідчить про кельтів як корінних жителів України.

Якщо ж пригадати, що римляни називали своїх предків-троянців теукрами (Teucris), а Геродот називав скіфів-георгіїв (борисфенітів) – нащадками «древніх і славних теукрів», логічно було б висунути тезу, що кельти – це частина великого скіфсько/сакського етносу, нащадками якого є сучасні українці.

Отже, з урахуванням наведених вище фактів ми маємо всі підстави для революційних висновків: кельти, що належали до

великої скіфської родини (батьківщиною якої є територія сучасної України) задовго до так званої «нашої ери» принесли культуру давньоукраїнської цивілізації на західноєвропейські землі.

Як свідчить англійський дослідник Д.С. Прічард, кельти-галли мали скіфське походження і були вихідцями з нинішньої Галичини. До початку I тисячоліття до н. е. вони заволоділи майже всією Європою. Були високі на зріст, мали білу шкіру, добрі м'язи, русяве волосся, довгі козацькі вуса, розвинену музично-пісенну культуру, уважно ставилися до свого зовнішнього вигляду – культ краси.

Улюбленою зброєю кельтів/галлів (як і у скіфів/саків) була сокира. Сокира широко використовувалася як бойова та ритуальна зброя, а також як господарський інструмент.

Повертаючись до подальшої історичної ролі кельтів/галлів, що вийшли з України, слід сказати, що в I столітті до н. е. їхня цивілізація виснажилася і кельти/галли почали програвати свої раніше переможні війни.

У 60-50 роках вони програють війну дакам (цар Бурібіста), германцям (цар Аріовіст) і римлянам (імператор Ю. Цезар). Французька Галлія стає провінцією Римської імперії, стан жерців (які були прибічниками незалежності) фізично знищується, а культура занепадає. Зберігається в Західній Європі вона лише серед бритів (Англія) і скоттів (Ірландія). Так Кельтика входить в Середньовіччя і стає Європою. Але українські паростки скіфської Кельтики, так само, як і азійських саків, дають нові цивілізаційні плоди [1, с.98].

КЕЛЬТСКАЯ ЦИВИЛИЗАЦИЯ И ЕЕ НАСЛЕДИЕ

До цього часу, тобто приблизно до кінця 6-5 ст. до н. е. в кельтській середовищі вже відбулися важливі економічні і суспільні зміни, суспільне розшарування, викликане, впершу чергу, місцевими умовами і передумовами. Виникли численні центри влади місцевої племінної знаті, про які південний світ

дізнавався тоді, коли для нього було економічно вигідно постачати їм свої вироби, таким чином допомагаючи підвищувати життєвий рівень і блиск пануючого шару.

І раптом добре озброєні групи кельтів зухвало і відважно напали на найважливіші центри утвореного півдня, вторглися в Північну Італію, зайняли навіть Рим і проникли далеко до самої Сицилії; в той же час інша хвиля попрямувала в Карпатську улоговину, на Балкани і навіть в Малу Азію.

Південний світ був приголомшений їх завзятістю в бою, їх відвагою, мужністю і жадібністю. Тільки тепер він опинився лицем до лица з неприємним фактом, що за Альпами виріс численний народ, який протягом наступної половини тисячоліття європейської історії став важливим військовим і політичним фактором.

ДОХРИСТІЯНСЬКІ ВІРУВАННЯ ТА СОЦІАЛЬНО-АДМІНІСТРАТИВНИЙ УСТРІЙ ЖИТТЯ КЕЛЬТІВ

Кельти шанували своїх предків і рівність між чоловіком і жінкою входило в підвалини суспільства. [8, с.109].

Жінка, як і чоловік, була рівноправним членом аристократичної верхівки, а після смерті її ховали в пишному вбранні, різко вирізнявся вкрай від скромних прикрас простого народу

Найбільш значними племенами кельтів були: гельвети, белги, секвани, лингони, едуї, битуринги, арверни, сенони, тревери, белловаки. В економічному житті кельти велику роль відігравало землеробство і скотарство; високого розвитку досягло виробництво металів, склоробне, шкіряна, керамічне виробництво, кораблебудування; ймовірно, у них був винайдений важкий плуг [2, с.57].

РОЗДІЛ 2. КЕЛЬТСЬКА ЦЕРКВА В ЄВРОПІ В 5-11 СТОЛІТТЯХ

2.1. ПОШИРЕННЯ КЕЛЬТСЬКОГО ХРИСТІАНСТВА. ПОШИРЕННЯ ХРИСТІАНСТВА НА БРИТАНСЬКИХ ОСТРОВАХ

Кельтська церква – поняття, прийняте в історіографії для характеристики особливостей організації церковного життя римської Британії, Ірландії, Шотландії, Уельсу і Бретані в античності та Середні віки. Християнство було поширене на Британських островах в 2-3 ст. місіонерами з Галлії і Риму. У 4 ст. церква була досить зрілою, щоб послати єпископів на Собори в Арле (314) та Ариміне (359). Зберігаючи міцні зв'язки з континентом, кельтська церква опинилася під впливом деяких єретичних навчань, перш за все, пелагіанства. В 421 послідовники Пелагія знайшли притулок на батьківщині вчителя. Для викорінення єресі св. Герман Оксеррський двічі відвідував Британію (429, 447). Перші місії в Шотландії, Уельсі та Ірландії не виявляють розбіжностей з континентальною або римськими традиціями. Кельтское християнство [12, с.106].

Кельтська церква оспівувала милість і природу, як доброту Бога і визнавала святість всього творіння. Вона любила містику і поезію, живила глибоку повагу до жінки, включаючи жінку в керівництво і дозволяючи шлюби священству.

Кельтське розуміння церковного керівництва було вкорінене в його сільськогосподарської общинної культури і великі кельтські монастирі з'явилися з племінної системи. Хоча зазвичай абати не висвячувалися в священство, керівництво і влада в кельтській церкві здійснювалася в монастирях абатами.

Коріння кельтського християнства йдуть глибоко в містицизм Іоанна Богослова і мудрість традиції Старого Завіту. Згідно з кельтською традицією, коли Св. Іоанн схилився до Христа на Таємній вечері, він почув серцебиття Бога. Отже, Св. Іоанн став символом слухання життя Бога в нас самих, і в усьому творінні.

2.2 СТРУКТУРА КЕЛЬТСЬКОЇ ЦЕРКВИ. ОСОБЛИВОСТІ

БОГОСЛУЖІННЯ

Монастирська структура кельтської церкви, в якій адміністративною одиницею була монастирська парухія, а не єпископський діоцез – результат організації церкви на територіях, де відсутні міста з римськими муніципальними інституціями управління, що стали опорою єпископської влади. Родоплемінна структура суспільства і відсутність верховної королівської влади зумовили формування особливої системи церковного управління. Абати відігравали вирішальну роль при призначенні єпископів.

У Кілдарі аббатіси призначали абатів чоловічої половини зведеного монастиря і монастирів парухії св. Бригіти. Багато засновники монастирів належали до місцевої аристократії і королівським прізвиськом, посаду абата або єпископа, які могли бути однією особою, успадковувалася всередині одного роду і, таким чином, політична і навіть релігійна позиція монастирських парухій багато в чому залежала від політичної кон'юнктури.

Опорні пункти найбільш сильної парухії св. Колумби, що дотримувалася “кельтських” норм, розміщувалися на землях роду Уї Нейлів, що протистоїть південним пологам Еоганахтів, на території яких значно був вплив “Римської” партії.

Відомі випадки суміщення титулу короля і сану єпископа. Так, автор великого глосарію і Псалтиря Кашела Кормак мак Куленан (пом. 908) був одночасно і королем Мунстера, і єпископом Кашела. Собор в Уїтбі найбільш яскраво продемонстрував вплив світських владик на прийняття рішень в області духовної практики.

Особлива кельтська пасхалія була ні чим іншим, як римським 84-річним циклом, який в Римі був змінений Вікторієм Аквітанським в 457 вже після проповіді св. Патріка і після прийняття ірландським духовенством приписи Лева I з обчислення Пасхи (455). Навіть у Римі повний перехід на олександрійську систему

рахунки стався лише в 525, коли Діонісій Малий приніс зі Сходу великодні таблиці на 532-626 рр., а в Галлії – остаточно лише при Карлі Великому.

Іншою відмінністю кельтської церкви була особлива форма тонзури-від вуха до вуха. Мабуть, висхідна до місцевої дохристиянської традиції друїдів. Пасхалія і тонзура – єдині серйозні розбіжності в релігійній практиці Риму і кельтської церкви.

IV Латеранський собор (1215), на який ірландський єпископат послав значну делегацію, не прийняв жодних постанов по загальних питань Ірландської церкви і засудив лише конкретні випадки захоплення церковної власності, попросивши короля Коннахта районі каhала Кробдерга (1189-1224) рахуватися зі свободою церковних виборів і перешкодити зловживанням при спадкуванні церковних чинів.

Тобто до цього часу питання про особливу релігійну практику кельтської церкви вже не стояло. Самі представники кельтської церкви не розглядали себе в опозиції Риму. Справжні документи св. Патріка не виявляють розбіжностей з римською традицією.

Листи св. Колумбана, адресовані татам, пройняті величезною повагою до апостольського престолу і духом єдиноначальності. Опозиційність континентальним єпископам-наслідок загальноєвропейської неуніфікованості богослужіння і теології.

Серед важливих особливостей кельтської церкви, проте не суперечать континентальним нормам, стали норми чернечого життя, що поєднали в собі елементи східного чернецтва і навчань Кассіана і Цезарія Арелатського.

Найбільш вражаючим аспектом “кельтського” християнства стало паломництво Христа ради, спочатку у формі анахоретського руху, швидко перетворився в пасторське і місіонерське. В даному випадку дохристиянська практика добровільного відходу у вигнання знайшла друге дихання під враженням від єгипетського подвижництва і прикладів з творів Сульпіція Півночі, Ієроніма

і Кассіана. Звернення англосаксів і піктів – заслуга ірландських місіонерів, діяльність яких засвідчена навіть у Київській Русі.

2.3 ГОЛОВНІ ДІЯЧІ КЕЛЬТСЬКОГО ХРИСТІЯНСТВА 5-11 СТОЛІТТЬ

У кельтов гармонійно поєднуються живий темперамент, благородна мужність перед лицем небезпеки і глибока любов до знань. Кельти, як і германці, володіють досить великим релігійним завзяттям, що робить їх відданими обраній ними вірі. Ці племена колись поширилися від Скіфії до Ірландії. Кельти походять від Гомера, онука Ноя, і від нього ж отримали ім'я «кіммерійці». Насправді жителі Уельсу сьогодні називають себе «Кимрами». [3, с.92].

«Кельтське християнство» набуло більшого поширення, ніж ірландське і британське. Існувало гальське (французьке) кельтське християнство і галатійське кельтське християнство, а також британське кельтське християнство.

Міграція народів в стародавні часи була така велика, що не тільки греки, а й ассирійці охоче селилися в землях, які сьогодні складають Францію. Таким чином, протягом майже тисячі років після народження Христа в Південній Франції переважало грецьке і східне населення.

Вже в 600 році на цій території жили люди, які говорили на ассирійському мові. Ніхто не може стверджувати, що та гілка «кельтського християнства» в Малій Азії, чиї церкви виникли в результаті роботи апостола Павла, прийняла Євангелію від єпископа Риму [3, с.96].

З іншого боку, очевидно, що Галлія пізнала Слово Боже завдяки місіонерам, які прибули з Малої Азії. Саме громади кельтського або галатійського типу новозавітної церкви благовістили до Великобританії. Ось як про це пише Томас Йейтс: «Велике число кельтських громад (Ліон, 177 р. н. е..) –поселенці з Малої Азії, які, рятуючись від переслідувань, мігрували в Ірландію

(Ерін) і заклали основу церкви ще до Патріка».

Римо-католицька церква протягом століть могла мати у Франції велике число послідовників. Але до самої Французької революції їй ніколи не вдавалося зламати дух незалежності у французькій ієрархії, що багато в чому пояснюється минулим кельтської раси.

Час між заснуванням шкіл і їх зростанням у дні Колумби вказує, що Патрік почав своє служіння в Ірландії близько 390 р. н. е. [3, с.97].

Засновані ним навчальні центри, які пізніше стали коледжами і великими університетами, були біблійними школами. Серед випускників цих шкіл є славні імена: Колумб, який привів до Христа Шотландію, Айдан, який проголосив Євангеліє в язичницькій Англії, Колумбан зі своїми наступниками, які принесли християнство в Німеччину, Францію, Швейцарію та Італію і заснували відомі біблей-ські навчальні центри для християн, звеличуючи Слово Боже як єдиний авторитет.

Патрік вірив, що головна опора християнства – дім і сім'я. Занадто часто християнські спільноти того часу спрямовувалися до безшлюбності. Цього не можна було сказати про ірландську церкву і її Кельтські відгалуження у Великобританії, Шотландії і на континенті. Кельтська церква, яку організував і опікував Патрік, дозволяла своєму духовенству вступати в шлюб [3, с.106].

Дивовижна система освіти кельтської церкви, яку Патрік зробив ще ефективніше, успішно поширилася по всій Європі перш системи Бенедикта, що отримала схвалення і підтримку папства держави. Остання вкрала славу кельтської церкви і постаралася знищити всі записи про її освітню

Ст.106 «Непорушність декалога» викликала спекотну полеміку в дні Патріка. Всі групи, що мали різні думки про Трійцю, теоретично визнавали Десять Заповідей в якості Божого морального закону, досконалого, вічного і незмінного.

Отже, кельтська церква відстоювала святість Десяти Заповідей. Вона визнавала пророцтво Ісаї, згідно з яким Христос прийшов звеличити і прославити закон. Подібно Павлу та Єремії, Патрік і його однодумці проповідували, що мета Нового Завіту – написати Божий закон на серце, а Господь праведний і виправдовує грішника, який звернувся до Христа [3, с.110].

Не кажучи вже про поклоніння іконам і зображень, прийняте Римо-католицькою церквою (явне попрання другої заповіді) та інші порушення морального закону, з якими відмовилися миритися інші християнські спільноти, однією з принципових причин поділу стало дотримання біблійної суботи.

Як готська, вальденська, вірменська, сирійська і східна церкви, так само і церковна організація, заснована Патріком, здебільшого дотримуватися суботи, сьомого дня тижня, як святий відрізок часу, що складається з двадцяти чотирьох годин, у який Бог відпочивав після вчинення творіння. Багато віруючих також проводили богослужіння і в неділю, як і в наші дні часто громади збираються на молитовні збори по середах.

Описуючи кельтську церкву, історик А. К. Флік зазначає: “кельти користувалися відмінною від” Вульгати “латинською Біблією, дотримувалися суботи як день спокою і проводили особливі богослужіння в неділю”.

Т. Раткліф Бернет у своїй книзі, присвяченій ревною католицької королеві Шотландії, яка в 1060 році першою спробувала знищити братів Колумби, пише: «Ймовірно, в цьому питанні шотландці дотримувалися традиційного звичаю стародавньої ірландської церкви, яка в якості дня спокою дотримувалася суботу замість неділі».

«З церков Ірландії та Шотландії постійно прибували місіонери, що прямували до континентальної церкви. Ми маємо про це достатньо свідчень у численних гаельських рукописах, що належали церквам, які перебували в континентальних монастирях» [3, с.130].

Шотландці в цьому питанні, безумовно, дотримувалися традиційного звичаю давньої чернечої церкви Ірландії, дотримуючись як день спокою суботу, а не неділю».

Ендрю Ланг, докладно описуючи основні звичаї кельтської церкви, каже: «вони працювали в неділю, але зберігали суботу за заповіддю». Інший автор пише:» Мабуть, звичаєм кельтської церкви ранніх часів в Ірландії і в Шотландії було в якості дня спокою дотримуватися іудейську суботу. Вони корилися четвертої заповіді буквально, дотримуючись сьомого дня тижня ”

Ніщо так швидко не призводить до гонінь, як закони про недільний день. У такій країні як Шотландія, могли співіснувати англосаксонська група віруючих, дотримує неділю, кельтська церква, дотримує суботу зі днів апостолів, мусульмани дотримуються п'ятницю, і віруючі, які не святкували жодного дня. Закон, який виділив би якийсь один день тижня, піднявши його до статусу святого, став би сектантським законодавством. Незабаром здобула прихильність держави секта усвідомила б свою перевагу і з презирством стала б ставитися до тих, хто свідомо дотримується інший день. Через зовсім небагато часу спалахує обурення, за яким йдуть гоніння.

Отже, калъдам було наказано або підкоритися, або покинути Шотландію. Король Давид, син Маргарити, відняв у них землі Лох-Левен і наказав їм підкорятися звичаям ченців, дотримують неділю, яким він передав конфісковані владення. Немає потреби говорити про те, що калъды відмовилися це зробити і були вигнані [3,136].

Жодну релігію не можна знищити гоніннями, якщо не знищити людей, що сповідують цю релігію. Одягнена у вічне кохання, давня віра Колумби передавалася від батька до сина. Страждання, які зазнали шотландці від прихильників римської церкви, лише зміцнили їхню віру. Сторонников Риму незмінно зустрічало сильний опір шотландців. Як з'ясується пізніше, під час папського панування в Шотландії перебували представники

вальденсів і послідовники Вікліфа. Рішуче, тривале і переможне повстання проти релігійної тиранії почалося тоді, коли Реформація знайшла в особі цієї землі одного зі своїх великих союзників. З точки зору історії не буде помилкою стверджувати, що Шотландія двічі врятувала світ для Реформації. Зрештою, завдяки потужному стимулу, даному їй новою, дивовижною організацією і благочестивим життям Колумби "Церква в пустелі" восторжествувала.

Ще одним каменем спотикання між уельською церквою і папством виявилось посилюється вимога Риму про безшлюбність духовенства. "Церква в пустелі" завжди зберігала дану Богом свободу своїх служителів вступати в шлюб. Іноді, коли місіонерам доводилося піддаватися небезпекам, важким поневірянням і багато подорожувати, вони вважали за краще вести самотнє життя. Ці випадки були швидше виключеннями, і, звичайно, продиктований такий вибір міг бути тільки особистим рішенням, але ніколи не ставав необхідною умовою висвячення на служіння. Навіть у дні розквіту своєї влади папству ніколи не вдавалося насильно нав'язати безшлюбність уельському духовенству, хоча і було зроблено багато спроб це зробити.

Старі уельські церкви, які дотримувалися суботи, не схилили коліна перед Римом навіть тоді, але втекли в свої укриття, «де євангельські постанови виконувалися в їх первозданному вигляді, без змін з боку Римської церкви розбещеною» [3, с.194].

Саме кельтська церква Уельсу, а не папська, є сполучною ланкою між апостольським християнством і протестантизмом пізніх століть. Хоча пройшли століття, старі релігійні підвалини все ще збереглися. Непримиренну боротьбу між цими кельтськими і римськими церквами можна підсумувати словами Д. В. Вілліса Банда:

«Суперечка негайно перемістився від боротьби між християнством і язичництвом до смертельної сутички між латинськими і кельтськими церквами. На півночі Англії латинська церква

перемогла. Вона змусила кельтських місіонерів відступити до Шотландії та Ірландії, формально підпорядкувавши Англію правлінню Риму. Але в Уельсі результат був іншим. Тут Латинської церкви було дано потужну відсіч, і вона ледь не зазнала повної поразки. Тут» кельтське християнство ” довгий час зберігало свої позиції з притаманними йому ідеями і особливими переконаннями» [3, с.194-195].

2.4. РОБІЖНОСТІ У ВЧЕННІ КЕЛЬТСЬКОЇ ТА РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

З приходом в Британію саксів багато міст, опора християнської церкви, були зруйновані і лежали пусткою, контакти громад Корнуелла, Уельсу, а також Ірландії з Римом і континентом ослабли, традиції виявилися законсервованими. Саме з цього часу практику кельтської церкви з певною часткою умовності можна розглядати в опозиції до римським звичаям.

Місія св. Августина Кентерберійського (603), що мала на меті привести кельтське богослужіння і організацію у відповідність з римськими зразками і поставити кельтська церква під контроль апостольського престолу, не докорінно вплинула на релігійне життя в Британії. Лише в 664 на Соборі в Уїтбі були прийняті римські норми, поступово поширилися в Шотландії і перемогли в Уельсі, Ірландії тільки після англійського завоювання (друга половина 12 ст.). Більшість відомих нам документів кельтської церкви безпосередньо пов'язані з Ірландією та Уельсом [6, с.112].

Із деяких джерел ми знаємо, що християнство прийшло на Британські острови в апостольські часи. Кол. 1:23 «якщо тільки пробуєте в вірі тверді та сталі, і не відпадаєте від надії Євангелії, що ви чули її, яка проповідана всьому створінню під небом, якій я, Павло, став служителем».

Викладач Ричард Харт, бакалавр Мистецтв, вікарія Катону, говорить: «То, что свет христианства засиял над этими островами в первом столетии, является историческим фактом»

(«Церковные записи», стр. 7, Кембридж, 1846).

Приблизно у 200 р. н. Х Тертуліан зараховував британців до багатьох націй, що вірили у Христа, а також він говорив про місця: «бриттів-недоступних для римлян, але підлеглих Христу» («Ответ евреям», гл. 7).

До того як церква підпала під папську залежність на Британських островах – вона була відома яскравими освітянськими установами. Викладач Містер Харт говорить: викладач Містер Харт каже: «Можна навести найбільш вагомі докази того, що просвітництво і благочестя процвітали на цих островах в період їх незалежності, особливо всесвітньо настільки відомою була Ірландія, що студенти стікалися туди з усіх куточків світу [4, с.37].

Коли римські ченці у VII ст. виступили з вимогою скасувати деякі звичаї кельтської церкви, серед висунутих ними претензій була і наступна: «Вони святкують свої суботи, але працюють по неділях». Незважаючи на жорстокий тиск Риму, британські християни таки не залишили виконання Божої заповіді.

Патрік із південної Шотландії, був привезений в Ірландію піратами, біля 376 р. після НХ. У рабстві віддав своє серце Богу. Після 6 років рабства утік у рідний дім в Шотландію, але повернувся в ірландію як місіонер кельтської церкви. Доктор Паджит («Христианография», часть 2, стр. 10) «Святой Патрик в свое время основал там 365 церквей».

Ті, хто чув про Патріка тільки як про католицького святого, здивуються, дізнавшись, що він зовсім не був римським католиком; він був членом істинної кельтської церкви. Не існує більш історичних свідчень того, що Патрік був римо-католицьким святым, як і фактів того, що Петро був першим папою.

Католики заявляють, що папа Целестин уповноважив Патріка як римського католицького місіонера і послав його в Ірландію; але Вільям Каскарт, д-р богослов'я, говорить: «Існує вагоме доказ того, що Патрік не був посланий в Ірландію римсько-католицькою

церквою».

Ранні католицькі історики та папи уникали згадувань про Патрика. Коли папські місіонери прибули в Британію в 595 році по НХ, лідери кельтської церкви відмовились прийняти їх доктрини та визнати папську владу і не вживали з ними їжу. 1Кор. 5:11 «11 А тепер я писав вам не єднатися з тим, хто зветься братом, та є перелюбник, чи користолюбець, чи ідолянин, чи злоріка, чи п'яниця, чи хижак, із такими навіть не їсти!».

Заслуговеє згадування і другий лідер кельтської церкви – Колумба, що народився в Ірландії в 521 році по НХ. Він на острові Йони вибрав 12 однодумців продовжував справу Патрика. Він створив місіонерський центр. Рання Кельтська церква посилала своїх місіонерів в Нідерланди, Швейцарію, Германію, Італію.

Професор Ендрю 'Ланг про них говорить: «Вони працювали по неділях, але дотримувалися суботи за біблійним звичаєм» «Історія Шотландії, з римської окупації» (том I, стор 96. Нью-Йорк, Додд, Мід і Со, 1900).

З допомогою політичного впливу і з величним видом саксонський король Ефельберг Кентський погодився прийняти папських місіонерів, і «Августин хрестив десять тисяч язичників в один день; привівши їх у месі до води. Потім, покладаючись на папську підтримку і мечі саксонців, Августин зібрав лідерів кельтської церкви і зажадав від них: “визнайте владу єпископа Риму”. Це були перші слова папства, звернені до стародавніх християн Британії”.

Вони м'яко відповіли «”єдино як ми можемо йому підкоритися, це так, як ми підкоряємося кожному християнину» («історія Реформації», Д'обінье, книга XVII, гл. 2). «Що ж стосується подальшого підпорядкування, ми не знаємо того, кого ви називаєте татом, або Єпископом Єпископів і нікого, хто міг би претендувати на такий титул» («Рання британська історія», Дж.

Х. Воплі, есквайр, член парламенту, с. 17. (Лондон: 1860): і «Зміна папства», викл. Самуель Едгар, д-р богослов'я, стор 180-183. Нью-Йорк, 1849) [5, с.83].

Потім в 601 році, коли Британські єпископи остаточно відмовилися мати ще що-небудь з зарозумілим посланником Папи, Августин гордовито погрожував їм світськими покараннями. Він говорив: «Якщо ви не хочете прийняти світ від ваших братів, ви отримаєте війну від ваших ворогів; якщо ви не будете проповідувати життя саксонцям, ви приймете смерть від їх рук». Еделфред, король Нортумбрії, підбурюваний Августином, негайно послав 50 000 людей в Вал Ройал, Честер, територію принца Повиса, під чиїм проводом проходила конференція. Тисяча двісті британських служителів університету Бангор вийшли подивитися на битву, Еделфред направив проти них свої війська, хоча вони там стояли, одягнені в свої білі шати і зовсім незброєні, просто спостерігаючи за ходом битви, – вони були вбиті всі до одного.

Що стосується самого університету, він наказав там вбити всіх служителів і студентів і спалити коледжі та церкви самого університету; таким чином сповнились слова авторитетного великого саксонського людини, благочестивого Біді, прогноз щодо благословенного Августина. Попіл цього благородного монастиря димів; його бібліотеки, вікова колекція, були повністю знищені вогнем».

У 1069 році Малкольм, король Шотландії, одружився на саксонській принцесі Маргариті, що була ревною католичкою. Вона виявила ініціативу зустрітись із лідерами кельтської церкви, зробивши спробу умовити їх святкувати неділю. Невдалі переговори стали приводом для репресій серед віруючих Шотландії та озброєного вторгнення в Ірландію. Переможцям було важко довести своє вчення людям, що століттями зберігали суботу. Довелося звертатись до вигадок, нібито Бог гнівається на тих, хто працює по неділях.

Наприклад, розповідали історію про те, як хліб, спечений в

неділю, розрізали, і з нього полилася кров. Один абат показував підробного листа, в якому нібито Ісус Христос Своїм авторитетом переносив день поклоніння.

В той марновірний вік багато людей було переконано саме таким чином, але декілька століть потому ми зустрічаємо у джерелах численні згадки про прихильників суботи. У XVII столітті англійське духовенство жваво обговорювало, куди зник біблійний звичай святкувати суботній день і чиїм авторитетом було встановлене поклоніння в неділю.

Віруючі навіть терпіли переслідування за свої переконання. Та, незважаючи на це, вони вірили у своє високе покликання дотримуватись Божого Слова чистим: «Нашим обов'язком як християн є проголошення суботи з лагідністю і ніжністю тим нашим братам, які у цьому питанні відрізняються від нас» [9, с.51].

Виокремлення суботи як особливого дня поклоніння – одна з заповідей незмінного Божого Закону. Дотримання цієї заповіді було визначальною рисою Божих дітей у всі століття: «Це знак поміж Мною та поміж вами для ваших поколінь, щоб ви пізнали, що Я Господь, що освячує вас!» (Вих.31:13). Кельтська церква як наступниця апостольської традиції свято берегла і шанувала суботу. Віруючі готові були навіть ціною власного життя відстоювати цей знак вірності Богу.

РОЗДІЛ 3. ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ХРИСТІАНСТВА В ЄВРОПІ В ЕПОХУ ПІЗНЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

3.1. ВПЛИВ КЕЛЬТІВ НА РОЗВИТОК ОСВІТИ В ЄВРОПІ 5-11 СТОЛІТТЬ

Точно відомо, що ірландські ченці, нащадки диких кельтів-галлів, будували монастирі на Київській Русі і плавали в Америку за сотні років до вікінгів і Христофора Колумба [16, с.93].

Йшов час, і кельти залишили завойовницькі походи, розселившись

на величезних просторах Європи. По території нашої країни проходив східний кельтського світу.

На думку багатьох дослідників, Карпатська улоговина й інші західні райони стали базою, звідки кельти робили свої набіги на інші країни, і бастіоном, що захищав самих кельтів зі сходу. Ця гіпотеза, так само як і кельтське походження назви Галичина, підтверджується археологічно. Систематичні розкопки колишніх кельтських областей почалися тут досить давно й тривають понині. Їхні результати приводять нас до переконливого висновку: на рубежі нашої ери кельти заселяли ряд територій сучасної Західної України й залишили глибокий слід у їхній історії.

Перший пам'ятник чисто кельтського походження був знайдений ще в 1962 р. у районі села Бовшів, в одинадцятьох кілометрах від древнього Галича. Це був ремісничий комплекс – майстерня кельтського гончаря, з більшою кількістю інвентарю. Хоча й раніше до археологів потрапляли окремі екземпляри або групи кельтських речей, існування цієї культури в Україні здавалося спірним. Відкриття в селі Бовшів розвіяло всі сумніви: кельти – це частина й нашої історії! Пізніше такі знахідки перестали бути одиничними.

Вони чекали дослідників в усі нових і нових областях. У верхньому плінні Західного Бугу були виявлені скарби монет I-XI століть до н.е., у верхнє Подністров'я – кельтське поховання [10, с.110].

Більше ста років проводилися розкопки в басейні ріки Тиса, де кельтські поселення були найбільш численні. Саме тут, у районі міста Мукачеве, був відкритий великий кельтський ремісничий центр, справжнє місто, найсхідніше з відомих у Європі.

У цих же місцевостях було виявлено більше двохсот поховань кельтів. Як правило, площа кельтських селищ в Україні не перевищувала одного гектара. Зате дуже багатий археологічний матеріал: залізні й бронзові знаряддя праці, посуд і особливо

багато зброї: мечі, списа, дротики, щити, кольчуги.

Поширення кельтської культури в Україні не обмежувалося тільки західним регіоном. Справжню сенсацію викликала знахідка археологів у Залісся на правому березі Прип'яті. Тут було виявлене поховання, не схоже на поховання ні однієї місцевої культури. Спалені останки перебували в ручній роботі «кружальному» посудині, при них був типово кельтський інвентар. Це відкриття дозволило припустити, що окремі групи кельтів проникали далеко на схід. Але й це ще не все. Із джерел достеменно відомо, що кельти побували й у Північне Причорномор'я. Так, наприклад, в III столітті до н.е. їхні племена загрожували грецькій колонії Ольвія (біля сучасного Миколаєва) [15, с.89].

3.2. ВПЛИВ НА ЗБЕРЕЖЕННЯ БІБЛІЙНОГО ВЧЕННЯ ТА СТВОРЕННЯ ПЕРЕДУМОВ РЕФОРМАЦІЇ

У житті Маріана Скотта (пом. 1088) розповідається, що хтось Мавриціус відвідував Київ і заснував там місію. Про цей же випадок йдеться в листі до Вратислава, короля Богемії. Є відомості про другу ірландської місії з Відня в 12 в., знищеної монголами.

Лінгвісти припускають, що перше перекладення основних християнських молитов на слов'янську мову було зроблено за 60 років до місії Кирила і Мефодія. Переклад та організація перших громад в Моравії ставляться до заслуги нікому Добдагреку (ірл. Dub-da-chrich), який був сподвижником настоятеля монастиря св. Петра ірландця Віргілія (ірл. Fergil), в дусі кельтської церкви виконував одночасно обов'язки архієпископа Зальцбурга. [8, с.72].

У цей же період заявила про себе Кельтська церква, що представляла швидше мережу місіонерських поселень, ніж деномінацію, складену з Помісних Церков. До моменту появи на історичній арені вікінгів, по всій Європі вже налічувалося понад 1000 місіонерських поселень.

Деякі з нас відмовляються визнавати заслуги монастирів і чернечих орденів в християнізації світу, тому що судять про них за вчинками ченців, що живуть через майже 1000 років після описуваних подій.

Протягом Другої Епохи особливо виділялися два чернечих ордени Кельтські peregrini і ченці-бенедиктинці, які шанували Біблію і відрізнялися особливим духовним і місіонерським завзяттям. Щотижня ці люди в співах виконували всю Псалтир. Їх місіонери чимало зробили для євангелізації англосаксів і готовий.

У Середні віки Християнські монастирі стали не тільки центрами грамотності та освіти. Монахи зберегли багато технології римських ремісників вони вміли дубити і фарбувати шкіру, прясти, обробляти метал, зводити з каменю будівлі, будувати мости і т. д. [4, с.137].

ВИСНОВКИ

Кельти, гали, галати, гельвети – їх називають по різному. Але ніхто не буде сперечатися, що це могутній союз родових племен, який захопив владу від територій непідконтрольних Римській імперії (Великобританії та Ірландії) до Галичини на Західній Україні.

Але для нас не так важливі завоювання, імена полководців та ключові битви, як соціо-культурний вплив, який залишили кельти на території середньовічної Європи, зокрема релігійний вплив.

Кельти одними з перших відкрили для світу виборну систему влади. Король у кельтів був першим серед рівних і забезпечував захист і добробут для кожного свого підданого, а не був тираном і деспотом, який думає лише про власне збагачення за рахунок пригнічення тяжкою працею рядових верств населення. У сучасних обранців електорату є чому повчтись у політичних діячів середньовічних кельтів.

Кельти подарували для світу погляд про гендерну рівність. Жінка у кельтів шанувалась на одному рівні з чоловіком. Вона

не була закрита в чотирьох стінах домашньої тюрми, полишена бути прислужницею для чоловіка і дітей. Кельтські жінки могли вільно займатися політикою, підприємництвом, освітою, воєнним ділом, поклонятися Богу за покликом власного серця.

Кельти, яких часто і безпідставно називали неотесаними і ледве писемними, подарували для світу таких видатних місіонерів-просвітителів як Патрік, Колумба, Колумбан, Айдан, які відкрили вістку Євангелія для язичників Шотландії, Ірландії, Англії, Уельсу, Франції, Німеччини та ще багатьох європейських країн. Завдяки цим смиренним досліджувачам Біблії Європа стала християнською.

Саме ці просвітителі приклали руку до заснування багатьох європейських коледжів та університетів, які спершу були школами вивчення Біблії. В таких школах студентам давали не лише сухі теоретичні знання, але і навчали працювати на землі, допомагали опанувати елементарними ремісничими професіями, які забезпечували матеріально юних місіонерів, щоб вони не почували себе важким тягарем для суспільства. Ще їх готували як вчителів народу, які викладали основні елементи грамотності: лічбу, письмо та читання.

Але основним покликанням цих студентів було навчитися приводити людей до Христа, відкривати язичникам Його любов і запрошувати їх стати учнями Христа.

На шляху юних місіонерів поставало чимало перешкод та труднощів, і найприкріє, що часто їх створювали не язичницькі королі, а римські єрархи, заважаючи розвитку кельтського християнства в Європі. Перші папські «місіонери» дізнавшись про процвітаючу кельтську Церкву закликали їх визнати Папу Римського як намісника Ісуса Христа на земліта прийняти вчення Риму.

Кельти не тільки вілмовили папським служителям. Але і довгі століття трималися поодаль від рішень Вселенських соборів та святих передань отців Церкви.

Їх часто називали єретиками. Відсупниками та аріанами, хоча саме вони зберегли істинне знання про природу Ісуса Христа, Божественність Святого Духа та взаємодію всіх трьох Особистостей Бога.

Саме кельти не прийняли нав'язаного їм дня поклоніння Сонцю, який прийняли папські єрархи, ідучи на компроміс з язичницькими жрецькими. Кельти зберегли святість субботнього дня за Божою заповіддю. Вони не визнавали поклоніння мощам святих, молитов до ікон та вважали гарантом спасіння лише Ісуса Христа.

Дуже чітко вони окреслили межі священності шлюбу на основі Бут.1, бо «не добре бути людині одній», а особливо священнику, який повинен бути зразковим християнином та взірцем для своєї пастви

Кельти оберігали святість Божого закону, непомильність Святого письма, займалися перекладом Біблії на місцеві діалекти, проводили літургії виключно на рідній мові, займалися освітою та забезпечували вільний доступ до вивчення Біблії для всіх верств населення. Це і стало передумовами Реформації. Кельти створили плацдарм для поширення ідей Реформації ще задовго до Вікліфа, Гуса та Матіна Лютера.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Бебик В., - «Кельти і саки» К.: 2007.
2. Белова Н., - «Кельти» Cultinfo К.: 2009
3. Вілкінсон Брюс «Тріумф істини», - пер. з англ.- Заокский «Источник жизни», -2013., 480 ст.
4. Дятлик С., - «Кельтська Церква», К.:2005
5. Казакевич Геннадій «Кельти в Україні», - «Дзеркало життя», К.:2009
6. Крістіан Едвардсон «Фактор віри» «Maranatha Media», - 1993., 309 ст
7. Кузьмін А., «Падение Перуна», - М.: «Молодая гвардия», - 1988.-240 ст

8. Маслов В., - «Кельты в битвах», М.: 1987.-254 ст
9. Монгайт Э., - «Черты кельтского христианства», - Вашингтон,-«Washinton Press», 1999, 294 ст
10. Наливайко О., « Етнічна історія давньої України», - К.:2008, 205 ст.
11. Странд Кеннет «Суббота в истории христианства», Балтимор,-«North Atlantic Press»,- 2007, 264 ст
12. Попельниця О., -«Походження слов'ян і кельти»,- №20, 20-26 травня 2005
13. Хаджсон С., - «Кельтська церква».- Сан-Дієго: 2004, 214 ст
14. Янси Филипп «Кельтская цивилизация и ее наследие», - Мюнхен,-1995, 267 ст.
15. Янси Филипп,- «Происхождение кельтской цивилизации», Мюнхен: 1989, 289 ст
16. Яснопольский М., - «Кельты. Русское кельтское общество» М.:2005, 298 ст.

Автор – Владислав Коваленко, бакалаврант богослів'я